

Dynamisch Perspectief

Ledenblad van de Vereniging voor
Biologisch Dynamische Landbouw & Voeding

René Groenen: 'Zaad zou vrij moeten zijn'

Jubileum-congres op 8 november: zorg dat je erbij bent!

Zilte groenten: strandbiet en zeekool

De Groenen Hof: **'Deze wortels tonen karakter'**

Zaadteler René Groenen heeft een missie: hij strijdt voor het behoud van een grote variëteit aan zaadvaste, vitale rassen. Hij hekelt de macht van enkele multinationals die een steeds groter deel van de zaadgoedmarkt beheersen met uniforme, in laboratoria veredelde rassen die ook op biologisch(-dynamisch)e akkers oprukken. "Zaad zou 'vrij' moeten zijn."

Tekst: Andries Palmboom Foto's: Annelijn Steenbruggen, Andries Palmboom en Groenen Hof

Vanuit Tilburg naar het zuiden wordt het steeds stiller als je de Belgische grens nadert. Onderhuids schemert in dit landschap nog het niemandsland door uit de tijd dat grensgebieden nog betekenis hadden. 150 jaar geleden verkeerde je hier in woeste, verlaten heidevelden. Maar rond 1900 verwierf verzekeringsmaatschappij De Utrecht (tegenwoordig ASR) de grond en maakte er een cultuurlandschap van: Landgoed De Utrecht. Langs lange bomenlanen zijn planmatig boerderijen geplaatst. De moderne grandeur van toen komt nu kleinschalig en pittoresk over en trekt veel zondagsfietsers. Hier zijn René Groenen (53) en zijn vrouw Gineke de Graaf (54) met hun 'Groenen Hof' neergestreken na een nomadisch tuindersbestaan. Dat klinkt tegenstrijdig, maar heus: René was eerst tuinder op De Beukenhof, deed daarna een studiejaar op Dottenfelderhof (Dld), keerde terug op De Beukenhof en werd vervolgens tuinder op Wilhelminahoeve en De Kleine Hoeve. Sinds 2008 hebben ze eindelijk hun eigen plek. De Groenen Hof ligt vlakbij BD-boerderij De Kraanvogel en biologisch melkveebedrijf De Aalsthoeve in Esbeek. Nadat René en Gineke de grond drie jaar huurden van De Kraanvogel, maakte Stichting BD-Grondbeheer het in 2011 mogelijk om de grond over te nemen door een erfpachtcontract af te sluiten met ASR. De rentmeester van De Utrecht is blij met de drie biologische bedrijven.

Samenhang of keurslijf

Het erf van De Groenen Hof is meteen al een prettige binnenkomer. In

de zorgvuldig vormgegeven bestrating is een ronde tafel opgenomen met lindes eromheen. En wat een prachtige preparaten-roerplaats! Tijdens het roeren heb je uitzicht op koeien in een beschutte wei. De rust op deze plek nodigt uit tot een meditatieve stemming.

Het gesprek met René en Gineke komt al snel op het belang van zaadvaste rassen. Zaadvast betekent dat de eigenschappen van het gewas 'vast' liggen en van de ene generatie op de volgende generatie worden doorgegeven (zie ook pag. ...). René is hiervoor een gedreven pleitbezorger. In de modernste hybride rassen zijn de nakomelingen in de volgende generatie verschillend en onvoorspelbaar en dus voor de landbouw ongeschikt.

René: "Ik begrijp ook wel hoeveel voordeel er zit aan de moderne F1-hybriden. Ze kunnen een hoge opbrengst geven en zijn vaak uniform. Lekker makkelijk en prettig efficiënt. Maar deze hybride rassen komen gekunsteld tot stand. Er wordt eenzijdig ingezet op slechts een beperkt aantal raseigenschappen en zeker niet altijd op smaak en voedingskwaliteit. Dit staat haaks op de essentie van BD. We hebben de grote diversiteit aan eigenschappen die planten van nature in zich hebben juist nodig: vanuit die diversiteit ontwikkelt de plant na het zaaien die eigenschappen, die optimaal aansluiten op de specifieke omgeving waarin hij groeit."

Die laatste uitspraak vraagt erom om twee keer gelezen te worden en goed te overdenken. Samenhang en ontwikkeling: daar gaat het dus om. Hoe anders is dat bij hybride-rassen: de plant wordt in een keurslijf

gedwongen en krijgt als het ware eenzijdig onze wil opgelegd.

René: "Zaadvasten hebben ongekende mogelijkheden in zich voor rasontwikkeling-in-samenhang. Zo is het eeuwenlang gegaan, niet vanzelf, maar door mensen die zaad uitkozen om apart te houden voor de volgende oogst. Telers kunnen uitstekend onder eigen beheer op hun eigen bedrijf aan rasontwikkeling blijven doen. Dat is ook hard nodig, want de diversiteit gaat zienderogen achteruit nu de tendens naar hybriden onstuitbaar lijkt."

Groenlof slaan

We maken een ronde over de percelen. Het is raar om gewassen te zien die niet bestemd zijn voor consumptie, maar voor zaad. Het oogt rommelig. Bloemkool lijkt niet meer op de vertrouwde bloemkool, maar is doorgeschoten in sprieterige stengels met onooglijke bloempjes. Ook andere groentes zijn ver voorbij het stadium waarin we ze nog herkennen of lekker zouden vinden. Zaadteelt is duidelijk anders dan 'gewone' groenteteelt en vraagt om andersoortige werkzaamheden. Zo banjert René door de boogkas en slaat tegen de hoog uitgegroeide staken van de groenlof zodat de uitgebloeide bloemetjes loslaten. Een klus die op mij wat bizar overkomt. Dit is nodig, vertelt René, omdat de bloemblaadjes vooral bij vochtig weer een bron van schimmelinfecties vormen die het zaad waardeloos kunnen maken. Terwijl dreigend het onweer in de verte rommelt, vraagt hij hoopvol aan Gineke: "Vanaf morgen zou het toch droog weer worden?"

Als het weer vochtig blijft, staat hier een potentieel grote verliespost, ook al gaat het maar om 450 vierkante meter. Zaad levert per vierkante meter een veelvoud op van een gewone handelsteelt. "Dat wil niet zeggen dat je rijk wordt van biologische zaadteelt. De risico's zijn groot en voor de bodemvruchtbaarheid moet ik een ruime vruchtwisseling hanteren met gewassen waar ik nauwelijks opbrengst van heb."

Vermeerderen, in stand houden, ontwikkelen

Ik zie grote oppervlaktes tuinbonen en sperziebonen staan. "Die zijn voor de vermeerdering," vertelt René. "In de zaadteelt kun je drie verschillende doelen onderscheiden: vermeerdering, ras-instandhouding en ras-ontwikkeling. Deze bonen teel ik dus voor de vermeerdering. Ik oogst de zaden, zodat andere telers ze volgend jaar kunnen gebruiken voor hun biologische groenteteelt."

De ras-instandhouding dient een ander doel. "Daarvoor markeer ik in het perceel de meest rastypische planten," legt René uit. "De zaden daarvan worden gebruikt voor de volgende vermeerderingsteelt op zaadteeltbedrijven. Dat zijn relatief weinig planten. Bij ras-ontwikkeling (veredeling) doen we weer iets anders: we selecteren de planten met eigenschappen die we in een nieuw ras willen terugzien. Als we de zaden ervan weer uitzaaien, onderzoeken we in hoeverre de gewenste eigenschappen in de volgende generatie terugkomen. Misschien heeft het succes, misschien ook niet. Rasontwikkeling is dus een investering in de toekomst, die gedaan wordt in het algemene belang van de

*'Als je zaadvaste wortels
in het zaad laat
schieten, dan draagt
dit zaad het karakter
van het bedrijf'*

landbouwcultuur. Selectie – rasontwikkeling – is in mijn visie dan ook geen handelsactiviteit: het zou uit algemene middelen betaald moeten worden. Vermeerdering en ras-instandhouding leveren wel geld op in het economische verkeer en hebben dus wél handelswaarde."

Initiativkreis für Gemüsesaatgut *aus biodynamische Anbau* is in 1985 ontstaan. Bezorgde telers hadden behoefte aan uitwisseling van kennis en ervaring op het gebied van goed zaad. De ca. 80 aangesloten telers komen twee keer per jaar bij elkaar voor meerdaagse bijeenkomsten met bedrijfsbezoeken, die 'altijd inspirerend' zijn (aldus René Groenen) en voor iedereen toegankelijk. De deelnemers zijn veelal lid van *Kultursaat* en/of aandeelhouder van *Bingenheimer Saatgut*.

Bingenheimer Saatgut AG is een in- en verkooporganisatie voor zaadvaste, biologisch(-dynamisch) geteelde zaden. Het is een BV, waarvan alleen direct belanghebbenden en sympathisanten aandelen bezitten. Het bedrijf richt zich op associatieve samenwerking (dus niet op private winstoptimalisatie). De prijzen worden in samenspraak met vermeerderders bepaald. Zie voor info en zaadcatalogus (voor beroeps- en hobbytuinder) www.bingenheimersaatgut.de.

Kultursaat e.V. coördineert de inspanningen van aangesloten telers om nieuwe rassen voor de bio(dynamische) groenteteelt te behouden en te ontwikkelen. De vereniging verzorgt de officiële registratie bij het *Bundessortenamt* van de 43 nieuwe rassen die dit collectief heeft ontwikkeld. De rassen zijn vrij van kwekersrechten. Daarnaast heeft Kultursaat de zorg op zich genomen voor het onderhoud en voortbestaan van tientallen andere bedreigde rassen. De vereniging doet onderzoek naar nieuwe veredelingsmethoden op biologisch-dynamische grondslag en naar voedingskwaliteit. Zie www.kultursaat.org

Groenten met karakter

Tussen de grotere percelen vallen mij vooral de selectieteelten op. Mini-rijtjes bloemkool en peen, voorzien van een overdosis labels. René heeft een backup-administratie voor als onverhoopt labels mochten wegraken. Het selectiewerk vraagt discipline: nauwkeurig waarnemen en registreren, foto's en schetsjes maken, smaaktesten doen en ten slotte alles uitwerken in rapporten.

Rasontwikkeling is de grote passie van René. "Smaak en kwaliteit vind ik belangrijk. Als je een wortel eet, moet je werkelijk iets beleven: 'deze wortels hebben mij wat te zeggen' of 'ze tonen karakter'. Dat noem ik voedingskwaliteit. Zulke voedingskwaliteit ontwikkelt zich in het samenspel tussen plant en omgeving. Wortels uit hetzelfde zaad zijn op het ene bedrijf anders dan op het andere: zoet of met een bittere 'touch', of ze verschillen in bewaarbaarheid. Laat je zaadvaste wortels in het zaad schieten, dan draagt dit zaad het karakter van het bedrijf. Als je daarmee doorgaat, kun je in een paar generaties bedrijfseigen rassen ontwikkelen met grote 'eigenheid' - lees voedingskwaliteit. Mijn ideaal is dat telers hun eigen zaad winnen en door-ontwikkelen. Een beetje in de sfeer van de wijnstreken."

'Vrij zaad'

In Duitsland hebben telers, winkeliers en klanten daar meer oog voor. René laat rijtjes bloemkool zien. "Voor de selectie van deze bloemkool word ik op projectbasis betaald met schenkgeld van de Duits-Luxemburgse natuurvoedingsketen Naturata: van de groenteomzet in de winkels wordt 0,3% afgedragen aan Kultursaat, een vereniging van veredelaars (zie kader). In de bloemkoolteelt is hybride zaad in korte tijd razend populair geworden. De gespecialiseerde zaadfirma's verkopen vrijwel uitsluitend hybride zaad en verwaarlozen de instandhouding van de oude zaadvaste rassen. Daarmee gaat deze rijke bron voor uiteenlopende eigenschappen verloren. Dat is funest voor de mogelijkheid om rassen te ontwikkelen die specifiek voor B(D)-teelt geschikt zijn." René voelt zich thuis bij de gelijkgezinde Duitse zaadtellers en is bestuurslid van Kultursaat. "Voor mij is het vanzelfsprekend dat er rondom het zaadgebeuren een gezonde sociale structuur wordt gevormd die een tegenwicht biedt aan de monopolievorming. Nieuw ontwikkelde rassen moeten voor iedereen vrij beschikbaar zijn. Nu zijn ze beschermd door kwekersrechten en octrooien en daardoor eigendom van

bedrijven die er zoveel mogelijk winst mee nastreven en geen belang hebben bij openheid. Ik vind juist dat er transparantie moet zijn en vrije uitwisseling van kennis. Binnen Kultuursaai vermelden we op de website van ieder nieuw ras de 'Sortenbiografie'. Daarbij zien we af van kwekersrechten. Ook in de zaadhandel zou het niet mogen gaan om winstoptimalisatie en beschermingsconstructies. Daarom heb ik principieel gekozen om aan Bingenheimer Saatgut (zie kader) te leveren." We eindigen de rondgang bij de schuur van De Groenen Hof. Verse gerst ligt te drogen, aangejaagd door een simpel maar vernuftig lucht-circulatiesysteem. Op zolder staan mega-zakken met gedroogd winterposteleinzaad. Als het geschoond is, gaat het naar Bingenheim.

De bevruchting

Bij het afscheid geeft René nog een gedachte mee: "Wij zijn gaan denken dat bevruchting plaatsvindt bij de bestuiving van de bloemen. Dat komt door onze fixatie op wat zich daar zichtbaar afspeelt. Maar in feite wordt hier alleen nog maar het mannelijke principe vormgegeven: het zaad. De werkelijke bevruchting vindt pas plaats bij het zaaien in Moeder Aarde. Pas dan ontmoet het mannelijke principe het vrouwelijke principe en komt iets nieuws tot ontwikkeling. In de BD hebben we altijd veel nadruk gelegd op het verzorgen van Moeder Aarde: bodemvruchtbaarheid, vruchtwisseling. Evenveel aandacht zou moeten gaan naar het mannelijke principe, naar de zaadkwaliteit. Met dat beeld in het bewustzijn is het logisch om hybride-zaden in BD-landbouw af te wijzen."

De Groenen Hof

Hoogeindsestraat 11. Esbeek
groengraaf@gmail.com

Oppervlakte: 8,25 ha; waarvan 2 ha tuinbonen, 1 ha sperziebonen, 0,75 ha kleine percelen met bloemkool, winterpostelein, groenlof, amsoi, meiraap, boerenkool, uien. Verder 1 ha gerst, 3 ha gras/klaver, 0,5 ha bloemrijke akkerrand.

Samenwerking met: De Aalsthoeve en De Kraanvogel. Vaste stalmeest komt van Kees van Galen, biologisch veehouder in Noordeloos

Rechtsvorm: maatschap

Nevenactiviteiten René: veldmedewerker Louis Bolk Instituut

Nevenactiviteiten Gineke: bijen houden, medewerkster zorgboerderij De Beukenhof

Medewerkers: twee, een seizoenskracht van maart t/m oktober, stagiaires en incidentele losse seizoenskrachten

BD-Grondbeheer

Stichting Grondbeheer BD-landbouw heeft in 2011 de 8,25 hectare grond voor De Groenen Hof kunnen verwerven, zodat René en Gineke zich permanent in Esbeek konden vestigen. Om meer BD-bedrijven te kunnen ondersteunen zoekt Grondbeheer nieuwe donateurs. Zie www.bdgrondbeheer.nl.

